

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

skolfam 2020

En arbetsmodell som hjälper barn i familjehem
att lyckas i skolan

Sammanställning av resultat- och kvalitetsenkäten för läsåret 2019/2020

Förord

Barnkonventionen och skollagen fastslår att barn har rätt till det stöd och den hjälp de, utefter sina individuella förutsättningar, behöver för att klara av sin skolgång. Skolfam bottnar i idén om att denna rättighet måste skyddas och stärkas.

Att ge barn möjligheten att lyckas i skolan är i särklass den viktigaste skyddsfaktorn mot ett liv i utanförskap. Om barn går ut skolan med godkända betyg i årskurs 9 halveras riskerna för utanförskap i vuxen ålder. Att erbjuda barn i familjehem Skolfam är en viktig investering i deras framtid och ett sätt att säkerställa att deras rättigheter blir tillgodosedda.

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Stockholm 2020

Text och bearbetning:
Rikard Tordön

Ansvarig utgivare:
Cecilia Sjölander
Generalsekreterare

Stiftelsen Allmänna Barnhuset
Postadress:
Box 241 49, 104 51 Stockholm
Besöksadress:
Linnégatan 89 C, 115 23 Stockholm

Org.nr: 802000-1072

Tel: +46 8 679 60 78
info@allmannabarnhuset.se

www.allmannabarnhuset.se

*De citat som finns med i rapporten kommer från
teamens svarsenkäter från år 2020.*

Innehållsförteckning

Inledning	5
Skola för barn i familjehem	5
Barnkonventionen	5
Samhällsvårdade barn i Sverige	6
Antal barn i samhällsvård i Sverige	6
Samhällsvårdade barns skolresultat	6
Skolfams organisation	7
Vision och syfte	7
Bakgrund	7
Styrning och organisation	7
Skolfams medarbetare	7
Arbetsgång	8
Kvalitetssäkring	8
Skolfams utveckling	9
Nationell spridning	9
Skolfambarnens resultat 2020	10
Antal barn i Skolfam	11
Barn som slutar Skolfam i förtid	11
Resultatutveckling	12
Andel behöriga till gymnasiet	12
Behörighet i jämförelse med rikssnittet	13
Kommentar till resultaten	13
Kvalitativa faktorer från teamens självbedömningar	14
Forskning och studier	14
Utmaningar	15
Skolfam framåt	16
Avslutning	16
Referenser	18

Fram till 2020
har Skolfam varit
verksam i 28
svenska kommuner
och involverat
1 316 barn.

Inledning

Skola för barn i familjehem

Barn i familjehem är en grupp i samhället som oftare än andra får sämre skolresultat, vilket i sin tur påverkar deras möjligheter att utvecklas positivt och få samma möjligheter som andra barn efter vården och som vuxna. Vissa faktorer som inverkar i barns utveckling är svåra att påverka och förändra i efterhand, men skolresultat är något som går och bör optimeras så att barn upplever framgång och utvecklas positivt.

Sedan 2005 har Skolfam funnits som en arbetsmodell där tre aktörer samverkar; skola, socialtjänst och familjehem för att tillgodose att grundskoleelever i familjehem utvecklas optimalt efter sina förutsättningar och når så bra skolresultat som möjligt.

Arbetsmodellen bygger i korthet på att kartlägga förutsättningar för skolan med hjälp av såväl sociala omständigheter, samt psykologiska och pedagogiska instrument för att ge möjlighet till individanpassning. Då kan skolan ge utmaningar i rätt nivå och med positiva förväntningar om utveckling.

Fram till 2020 har Skolfam varit verksamt i 28 svenska kommuner och involverat 1 316 barn.

Barnkonventionen

Från 1 januari 2020 har FN:s konvention om barnets rättigheter status som svensk lag. Skolfams arbete stämmer in mycket väl i de kärnprinciper som konventionen stadgar, om barns lika värde och rättigheter (art. 2), att beakta barnets bästa i alla beslut (art. 3), barnets rätt till liv och utveckling (art. 6), samt barnets rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad (art. 12). Artiklarna 28 och 29 handlar om barnets rätt till utbildning och skolans skyldighet att se till så att barnet faktiskt utvecklas.

Barnrättskommittén har i juli månad 2020 ställt frågor till Sverige angående vilka åtgärder som Sverige vidtagit för att ta itu med de kommunala skillnaderna och förbättra utbildningsresultaten för barn i utsatta situationer, inklusive barn i samhällets vård.

Följaktligen åligger det varje skolhuvudman i Sverige att vidta mått och steg för att barn i familjehem får samma chanser som alla andra att klara skolan med behörighet att läsa vidare. Detsamma gäller alla socialkontor som har laglig skyldighet att säkerställa samhällsvårdade barn och ungas rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

.....

**”Tänk om alla elever fick detta stöd vid behov
då hade samhället sett annorlunda ut!”**

– Rektor

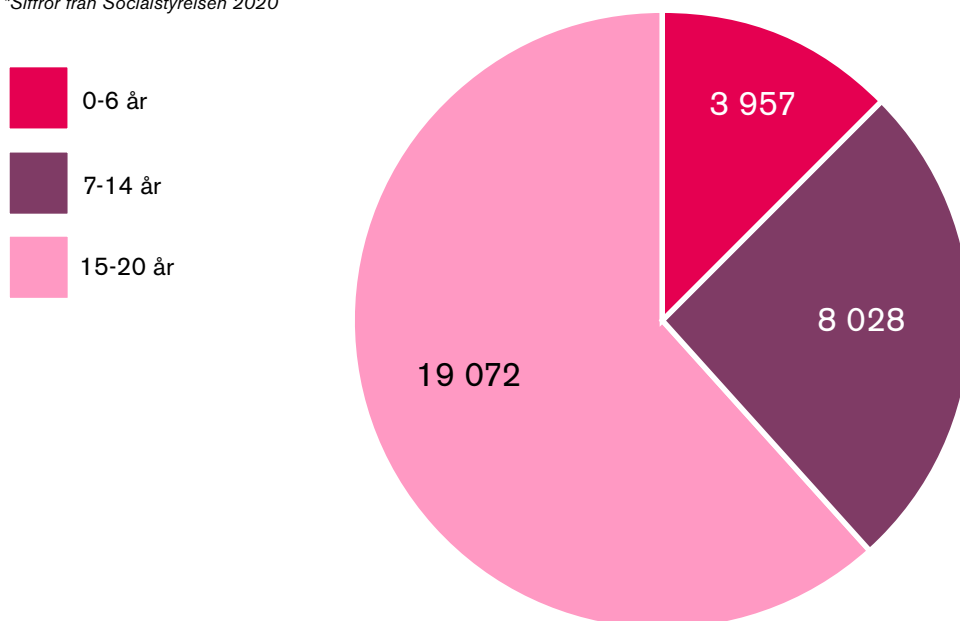
.....

Samhällsvårdade barn i Sverige

Antal barn i samhällsvård i Sverige

Antal barn i samhällsvård 2019*

*Siffror från Socialstyrelsen 2020

Figur 1: Barn i samhällsvård fördelat efter ålder.

Socialstyrelsen rapporterar att 31 057 barn någon gång under 2019 fick vård utanför hemmet (Socialstyrelsen, 2020). Den vanligaste placeringsformen var familjehem, som omfattade 20 361 barn, cirka två tredjedelar av alla i samhällsvård. Av dessa var knappt 60 % pojkar och 40 % flickor. Åldersfördelningen visar att antalet barn i samhällsvård ökar med åldern och 7 096 av barnen i familjehem var i åldern 7–14 år. Alla barn som ingår i Skolfam bor i familjehem och arbetsmodellen är utformad efter de förutsättningarna.

Samhällsvårdade barns skolresultat

Det är stor skillnad på skolresultat mellan barn som är eller har varit i samhällsvård och andra. Socialstyrelsens lägesrapport från 2016 (Socialstyrelsen, 2016) visar att 60 % av flickorna och 52 % av pojkarna i samhällsvård gick ut grundskolan med behörighet till gymnasiet år 2015. Som jämförelse blev 85,6 % av alla barn som gick ut grundskolan i Sverige behöriga år 2015, vilket är samma nivå som 2020. Skillnaden i resultat ökar i gymnasiet och högre utbildning.

Socialstyrelsens öppna jämförelser från 2019 (Socialstyrelsen, 2019) visar att 43 % av flickorna och 34 % av pojkarna som varit i heldygnsvård hela årskurs nio har avslutat gymnasium som 20-åringar. Motsvarande siffror för barn som inte varit i heldygnsvård är 81% för flickor respektive 75 % för pojkar. Men Socialstyrelsens Öppna jämförelser säger tyvärr inget om behörighet till fortsatta studier.

Skolfams organisation

Vision och syfte

Skolfam är en förebyggande, manualstyrd arbetsmodell för grundskolebarn i familjehem. Arbetet bygger på tvärprofessionell samverkan, prevention, mätbarhet och delaktighet. Modellen syftar till att öka förutsättningarna för en god utveckling av skolresultat och därmed skapa bättre livschanser och framtidsmöjligheter för dessa barn.

Visionen är att alla barn i Sverige ska ges likvärdiga möjligheter att nå sin skolpotential och gå ut nionde klass med behörighet att söka till ett nationellt gymnasieprogram.

Bakgrund

Skolfam startade som ett projekt i Helsingborgs kommun 2005 med stöd av forskning som visar att goda skolresultat är en skyddsfaktor för alla barn (Jackson & Martin, 1998; Martin & Jackson, 2002). Skolresultaten är särskilt viktiga för barn i samhällsvård, som riskerar en betydligt högre ohälsa och utanförskap än andra barn.

Forskningen visade också att barn i samhällsvård presterar under sin faktiska kognitiva förmåga i skolan, vilket indikerar att dessa barn inte får tillgång till rätt pedagogiskt stöd.

Efter avslutad projekttid blev Skolfam en permanent verksamhet i Helsingborg 2008 (Tideman et al., 2011) och strax därefter spreds modellen till andra svenska kommuner. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har bistått implementeringen, till en början med projektledningsstöd i lokala projekt och därefter med nationell samordning, spridning, organisation och kvalitetssäkringsarbete. Åren 2008 till 2016 upplevde nätverket en stark tillväxt som därefter planade ut. Det är främst större kommuner med ett eget underlag om minst 25 barn i familjehem i ålder 6–13 år som startat och utökat sin verksamhet i Skolfam. Organiseringen i mindre kommuner förutsätter oftast mellankommunal samverkan, vilket försvårar organisering och lokala politiska beslut.

Styrning och organisation

Skolfams nationella samordning bedrivs och finansieras av Stiftelsen Allmänna Barnhuset, en statlig stiftelse för kunskapsspridning och metodutveckling inom området för barn i socialt utsatta livssituationer. Det operativa arbetet bedrivs av *team* bestående av barnets socialsekreterare, familjehemssekreteraren, en psykolog och en specialpedagog i de kommuner som anslutit sig till Skolfams nätverk. De flesta team är idag permanent organiserade i sin kommun, men det förekommer fortfarande ett fåtal kommuner som arbetar i tidsavgränsad projektform.

Skolfams medarbetare

En viktig grund för Skolfams organisation är samverkan mellan social- och utbildningsförvaltningen och tanken är att teamet ska samfinansieras mellan förvaltningarna, även om det förekommer team där finansieringen är ensidig. Barn- och familjehemssekreterarna utför Skolfamarbetet inom ramen för sin ordinarie tjänst och är anställda på socialförvaltningen. Var specialpedagogen och psykologen är anställda varierar.

Av alla 41 team var det i årets enkät 27 som rapporterade att de har tillgång till koordinator eller projektledare som stöd i verksamheten.

Arbetsgång

Inledningsvis gör teamet en individuell kartläggning av barnets förutsättningar och förmågor. Denna kallas för kartläggning 1 (K1). Sedan utarbetas en plan för hur barnets förmågor och kunskaper ska vidareutvecklas och hur eventuella kunskapsluckor ska täppas igen på bästa möjliga sätt.

Teamet följer därefter löpande upp hur det går för barnet och om planen behöver ses över eller revideras. Efter 24–36 månader görs en ny kartläggning (K2) av barnets förmågor för att utvärdera om det stöd barnet får är tillräckligt i omfång och utformning. Arbetet löper på med stöd och uppföljning tills det att barnet går ut årskurs nio. Teamet har ett nära samarbete med barnet, familjehemmet och barnets skola. Arbetsgången beskrivs mer ingående i manualen som finns tillgänglig på skolfam.se.

.....

”När vi har kunnat hjälpa till så familjehem och skola fått bättre kontakt, så har det medfört mycket bättre situation för barnet både i skolan och hemma.”

– Skolfamteam

.....

Kvalitetssäkring

En mängd saker görs för att kvalitetssäkra Skolfams arbetsmodell och dess utförande. Med kvalitet i Skolfam avses hur väl processerna motsvarar det som beskrivs som eftersträvansvärt i styrdokumentet. Sedan 2013 har Skolfam samordnats nationellt, vilket möjliggör kvalitetssäkring ur ett större perspektiv.

Inom ramen för det nationella arbetet hålls årligen en konferens som riktar sig både till Skolfams medarbetare och externa aktörer samt anordnas utvecklingsdagar för Skolfams teammedlemmar. Syftet med utvecklingsdagarna är att gemensamt diskutera utmaningar och framgångsfaktorer, stärka samverkan och utbyta kunskap.

Tillsammans med forskare, arbetsgrupper och Skolfams styrgrupp revideras kontinuerligt modellens styrdokument som består av en manual och ett ramverk. Skolfams ramverk beskriver Skolfams organisation och manualen innehåller arbetsgången i sin helhet.

En viktig del i arbetet med att kvalitetssäkra Skolfam är den certifieringsutbildning som Skolfams teammedlemmar genomgår. Det är en grundläggande utbildning om Skolfams målgrupp, utveckling och metod.

Kvantitativa resultatuppföljningar har gjorts sedan 2014 och sammanställs av Rikard Tordön. I resultatuppföljningarna svarar teamet på frågor om organisation, antal barn i olika skeden, skäl till avslut i förtid och barnens behörighet till gymnasieskolan. Resultat som rör Skolfambarnens skolresultat presenteras under avsnittet *Skolfambarnens resultat 2020* och är hämtade från årets resultat- och kvalitetsenkät från september 2020.

Teamen utvärderar regelbundet den egna verksamheten vilket är en viktig del för att kvalitetssäkra Skolfams utförande. En summering av teamens självvärderingar av kvaliteten sammanställs nationellt och presenteras senare i rapporten.

Skolfams utveckling

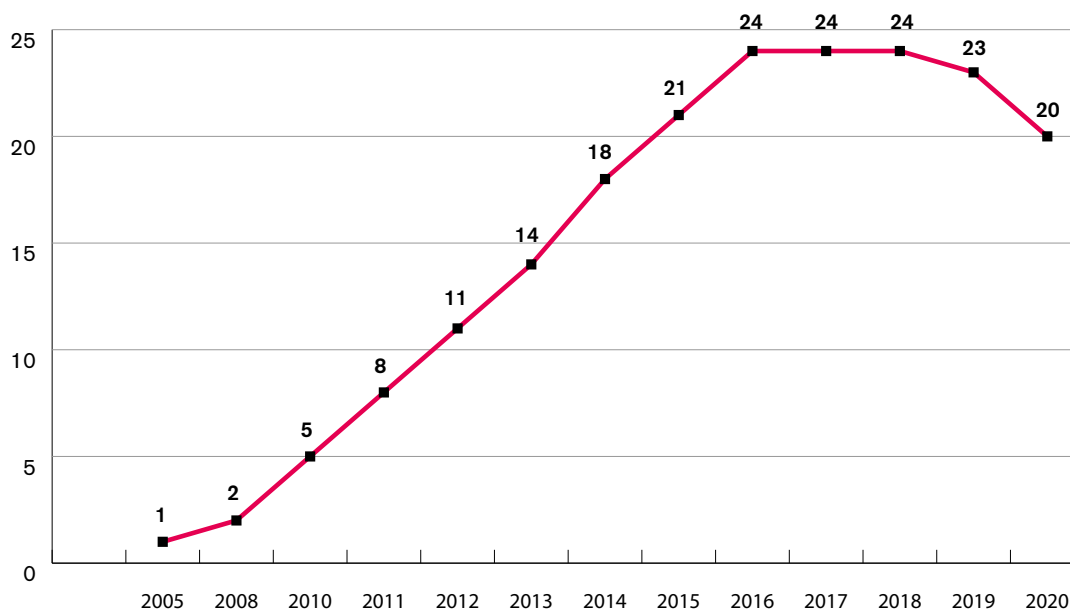
Nationell spridning

Skolfam finns idag med 38 team i 20 svenska kommuner, men enkäten har i år besvarats även av tre kommuner som beslutat att lägga ner 2020. Skolfam finns i sex av de nio största kommunerna i Sverige, men inte i någon av de 185 minsta kommunerna. Det är positivt att Skolfam finns i de större kommunerna som av naturliga skäl har fler barn i familjehem. Men det är också olyckligt att Skolfam lyser med sin frånvaro i många, och särskilt mindre kommuner. Nio län saknar någon kommun med Skolfam. De barn i familjehem som omhändertagits av mindre kommuner bör ha samma rätt till utbildning som barn från större kommuner.

Sedan förra året har tre kommuner fattat beslut om att avveckla: Landskrona, Kristianstad och Motala. Två Göteborgsteam har slagits samman, vilket innebär att det nu finns åtta team i Göteborg. Malmö har förstärkt sitt integrerade team så att det nu motsvarar sex team i personalstyrka. Stockholm har fem team som arbetar med ett geografiskt avgränsat urval. Totalt har 49 team någonsin startat och 11 team har avvecklats eller slagits samman med ett annat team. Skälen till att kommuner har lagt ner Skolfam är enligt de samtal vi haft med berörda medarbetare i de flesta fall kortsiktigt ekonomiska, eller svag förankring i nämnden med ansvar för grundskolan. Bedömningen är att en mer systematisk undersökning av skälen till avslut skulle vara värdefull att genomföra.

Nedanstående diagram visar utvecklingen från starten i Helsingborg år 2005. Där har de tre kommuner som under året beslutat att avveckla, men rapporterar i år inte tagits med 2020.

Antal kommuner med Skolfam

Figur 2: Tillväxt i Skolfamkommuner över tid.

Skolfambarnens resultat 2020

Syftet med den årliga uppföljningen är att kunna följa resultatutvecklingen för de Skolfambarn som gått ut årskurs nio samt att kvalitetssäkra arbetsmodellens utförande runt om i landet. Huvudsyftet med Skolfams arbete är att alla barn ska gå ut grundskolan med behörighet att söka ett nationellt gymnasieprogram. Alla befintliga team har besvarat årets enkät fullständigt.

.....

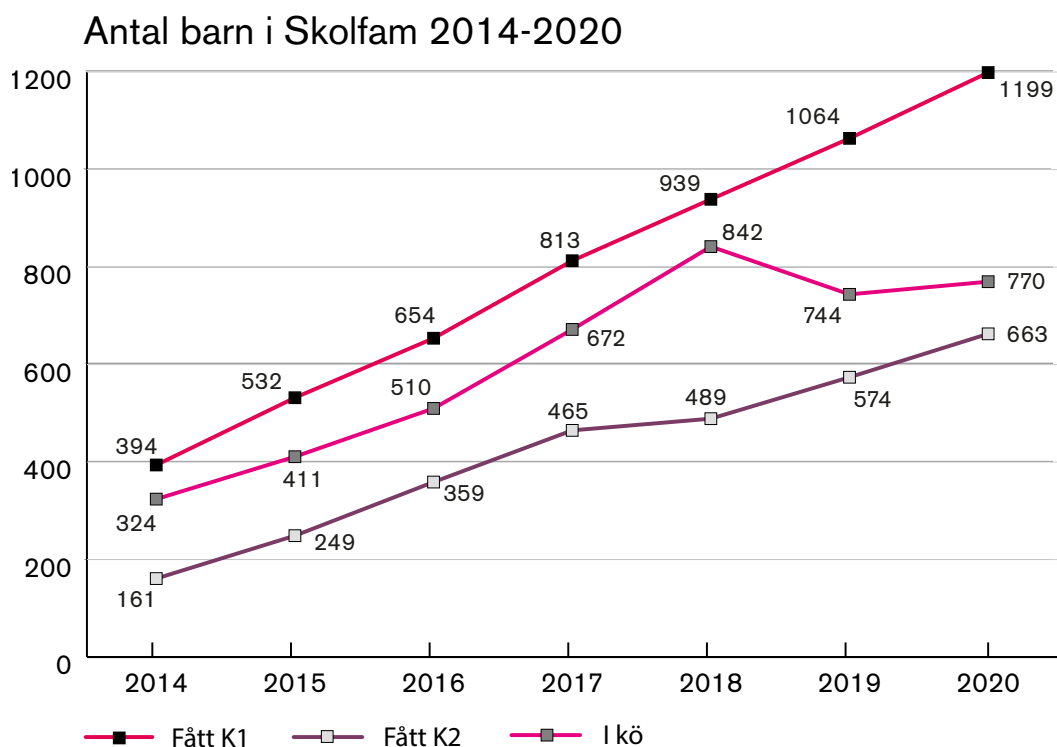
"Dom har sett till så jag fått materialet som jag behöver för att kunna bli bättre."

– Skolfambarn

.....

Antal barn i Skolfam

Sedan starten 2005 har totalt 1 316 barn kartlagts minst en gång i något Skolfamteam, varav 1 199 i de nu aktiva teamen. Av dessa har 663 barn även fått en andra uppföljande kartläggning. En svårighet som rör antalet barn i Skolfam är att flera team inte klarar av att möta efterfrågan från barn som uppfyller kriterier för att få påbörja Skolfam. I september 2020 var det 770 barn i väntan på att kartläggas för första gången. Medelvärdet var 15,8 barn, vilket är en minskning från förra årets medel 19 barn per team. Mot den bakgrunden ser vi en fortsatt underkapacitet i våra kommuner, även om den minskar utslaget per aktivt team.

Figur 3: Antal barn som fått Kartläggning 1 (K1) och Kartläggning 2 (K2) samt antal barn i kö.

Barn som slutar Skolfam i förtid

Trenden går mot att en större andel barn som påbörjat Skolfam slutar i förtid, men vi har fram till förra året inte känt till anledningen till detta. Av de 90 barn som avslutat Skolfam det senaste året är den vanligaste anledningen (36 barn) hemflytt till förälder. Näst vanligast (24 barn) är vårdnadsöverflytt till familjehem. 16 barn har flyttats till annan vårdform, 11 av "annan anledning", exempelvis att familjehemmet inte längre vill medverka, utvisning ur landet, inskrivning särskola eller exkludering på grund av flytt utanför egen kommun eller till fristående skola i kommuner som gör sådana avgränsningar. I tre fall upphörde barnets eget samtycke.

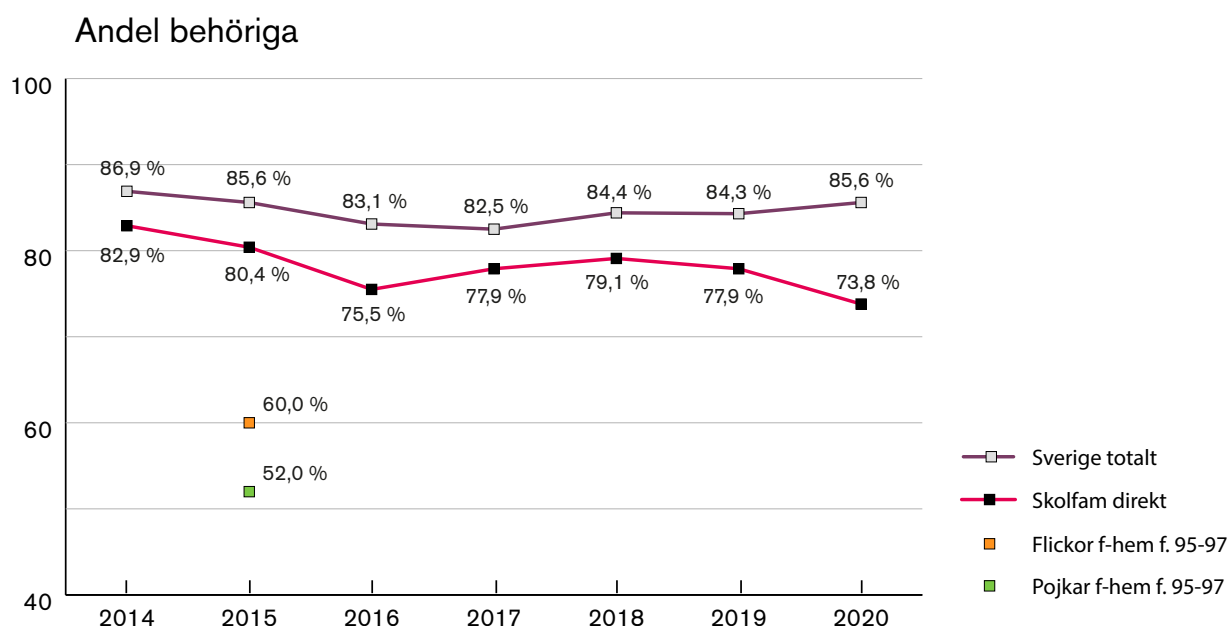
Sett som andel av inkluderade barn är det i år 17 % drop-out ur Skolfam, vilket fortsätter en ökande trend mot 2017–19 (15 %), 2016–18 (10,7 %) och 2015–17 (9,9 %).

Skolfam skulle kunna erbjudas som en eftervårdsinsats när vårdnaden återförs till förälder eller överförs till familjehem, men få kommuner i nätverket tillämpar det. Detta innebär att om

andelen hem- och vårdnadsöverflyttade barn ökar i Sverige, blir det färre barn som fullföljer sin Skolfaminsats och sannolikt även en påverkan på Skolfams resultat om de barn som stannar i familjehemsvård och Skolfam också är mer belastade av social- och skolproblematik.

Resultatutveckling

Av de 286 Skolfambarn som slutat grundskolan, har 211 behörighet till åtminstone gymnasieskolans yrkesförberedande program direkt vid examen åk 9. Ytterligare 18 Skolfambarn blev behöriga till gymnasieskolan efter ett års komplettering.

Figur 4: Andel behöriga i Skolfam jämfört med alla elever i Sverige (Skolverket, 2020) och pojkar/flickor i familjehem 2015 från Socialstyrelsens "Lägesrapport 2016".

Andel behöriga till gymnasiet

Mätt som andel (behöriga/slutar åk 9) motsvarar resultatet 73,8 %, en tillbakagång med 4,1 procentenheter mot förra året. Fem team rapporterar att 100 % av barnen som slutar grundskolan har behörighet direkt och ytterligare 14 team har minst 82 % behöriga, i nivå med alla Sveriges grundskoleelever. Räknas de barn som klarar behörighet till gymnasiet efter ett extra skolår in blir andelen istället 80,1 %. Figur 4 visar andelen behöriga över tid i jämförelse med alla barn i Sverige och alla barn i familjehem år 2015 ur Socialstyrelsens Lägesrapport 2016 (Socialstyrelsen, 2016).

Behörighet i jämförelse med rikssnittet

Offentlig statistik av hur hög andel av gruppen barn i familjehem som uppnår behörighet till gymnasiet har inte publicerats sedan 2016 så det är svårt att presentera en rättvis jämförelse av Skolfambarnens resultat i förhållande till andra barn i familjehem.

Enligt data från Socialstyrelsens och Skolverkets undersökning 2015 uppnådde 52 % av pojkarna respektive 60 % av flickorna behörighet till gymnasiet. Sedan klarar ytterligare cirka 15 % behörigheten ett år efter examen från grundskolan, det vill säga 67 % pojkar och 75 % flickor.

Kommentar till resultaten

Trenden med lägre resultat de två senaste åren, behöver relateras till andra trender som kan tänkas påverka resultaten.

En sådan trend är att fler team tillämpar mer omfattande urvalsprinciper vid underkapacitet än vad styrdokumentet anger. Till de principer som inte påverkar resultaten direkt hör syskonförtur, geografiska avgränsningar och lottning. Men åldersprioriteringar och behovsbedömningar på förhand kan ha betydelse för hur Skolfams resultat utvecklas. Om äldre barn prioriteras blir tiden i insats kortare och möjligheten att ändra en negativ utveckling sämre. Behovsbedömningar har potential att drastiskt sänka såväl Skolfams resultat som risken för drop-out, om barn med tidigare känd problematik prioriteras. Det medför också en sekundär effekt där det blir svårare för teamets personal att bibehålla ett förebyggande och salutogent förhållningssätt för de barn som inte har redan kända svårigheter. Ytterligare en negativ effekt är att behovsbedömning riskerar att förskjuta ansvar och resursbehov från ordinarie elevhälsa till Skolfamteamet. Dock är resultaten i de team som tillämpar skärpt urval med behovsprövning eller äldre barn inte tydligt lägre än övriga team, men det är fortfarande ett för litet antal för att dra säkra slutsatser.

En annan trend är en ökande andel drop-out, alltså barn som avslutar Skolfam av andra anledningar än att de slutar åk 9. De barn som i första hand kommer i fråga för hemflytt till föräldrar eller vårdnadsöverflytt kan antas ha en högre funktion och stabilare levnadsomständigheter än de som stannar kvar i familjehemsvård. Det leder i sådana fall till en skev ansamling av barn med större social- eller skolproblematik bland de som stannar i insatsen. Mot bakgrund av att de är många, 90 bara det senaste året, bedöms detta vara en betydande faktor som påverkar Skolfams resultat, men tyvärr inte möjligt att beräkna i interna enkätdata eftersom de flesta team slutar följa resultaten när insatsen avslutas.

.....

”Har varit en helt nödvändig insats. Att ha svåra trauman med sig är svårt för skolan att förstå, hur det kan ge uttryck i skolarbetet och lärandet.”

– Familjehemsförälder

.....

Kvalitativa faktorer från teamens självbedömningar

När teamen uppger hur väl samverkan fungerar blir resultatet ett medelvärde på 3,88 på en femgradig skala. De kommentarer om samverkan som ges återspeglar svårigheter främst när resurser ska fördelas mellan olika förvaltningar i den egna kommunen.

Barns delaktighet i Skolfam är ett prioriterat område, där teamen har höga målsättningar om att inkludera barn så långt det är möjligt i arbetet. I teamens självvärdering av hur väl de lyckas med detta nås i år ett medelvärde på 3,98. I kommentarer lyfts den pågående Covid 19-pandemin som en anledning till att färre möten kunnat genomföras på plats och att det ibland delas information bara vuxna emellan.

Teamen bedömer också sin metodtrogenhet i förhållande till de styrdokument som nätverket har tagit fram. Man når i år medelvärdet 4,17 och även här har Covid 19-pandemin lett till att ordinarie personal i vissa team inte kunnat göra egna kartläggningar, eller att uppföljningsmöten gjorts över videolänk. Vanliga kommentarer är att man tvingas göra urval på grund av underdimensionering, eller att överenskomna insatser inte verkställs i skolan.

Det område som fortsatt ses som en utmaning är ledning, där medelvärdet är 3,76. I kommentarer beskrivs svårigheter i förankring uppåt i förvaltning och kommunledning, tillgång till dokumentationssystem och kortsiktiga besparingskrav som försvårande faktorer.

.....

”Coronapandemin har lett till att vi under VT-20 utvecklat våra digitala skolmöten.”

– Skolfamteam

.....

Forskning och studier

Det har sedan starten 2005 genomförts flera forskningsstudier av Skolfam. Först två lokala utvärderingar (Tideman et al., 2011; Tordön et al., 2014), därefter en effektutvärdering med kontrollgrupp (Durbeej & Hellner, 2017). Utfallet av effektstudien visade att Skolfam medför förbättringar av perceptuell förmåga, allmän kognitiv förmåga och läsförmåga bland barn i familjehem.

Effektutvärderingen kommer att följas upp i en studie med samma barn där slutbetyg och resultat på nationella prov kommer att tas ut ur betygsregistret under 2020. Syftet är att studera mer långsiktiga effekter av Skolfam på slutbetygen. Studien förväntas vara genomförd och sammanställd år 2021.

Ytterligare två studier har genomförts som bygger på kartlägningsdata från Skolfam. I den första (Tordön et al., 2020a) sammanställdes alla 856 tillgängliga förstakartläggningar, och i den

andra (Tordön et al., 2020b) jämfördes resultat från första- och andrakartläggningarna från 475 Skolfambarn. Slutsatsen var att Skolfam ger en mätbar effekt i högre exekutiv funktion efter de två första åren av insatsen, men ingen mätbar skillnad i känslomässigt påverkad funktion, eller exekutiv funktion på en lägre nivå, exempelvis avkodning av text.

En populärvetenskaplig rapport baserad på de två studierna av kartläggningsdata är under produktion hösten 2020.

Utmaningar

En utmaning som de flesta team brottas med är att det finns fler barn som uppfyller kriterier för inkludering än tillgängliga resurser. Denna underdimensionering gör att 21 team tvingas till ett snävare urval än vad Skolfams styrdokument föreskriver, eller köa barn utan att prioritera. Bara sex team har en kö kortare än fem barn samtidigt som de inte gör ett skärpt urval. Det finns inga råd i styrdokumentet om hur prioriteringar bör genomföras, vilket leder till en stor variation av principer för skärpta urval bland kommunerna i nätverket.

En annan utmaning är trenden med fler barn som avbryter insatsen innan avslut i årskurs 9. Under Skolfams första decennium var det få Skolfambarn där familjehemsvården avbröts för hemflytt till föräldrar eller vårdnadsöverflytt till familjehemmet, vilket vi nu upplever bli vanligare åtminstone bland barn i Skolfam. Det är visserligen en önskvärd utveckling att fler barn får mer stabila och långsiktiga uppväxtvillkor efter vårdnadsöverflyttning, men om det samtidigt innebär att stödinsatser och uppföljning upphör kan det medföra oönskade bieffekter. Då blir frågan om Skolfam som eftervårdsinsats aktuell, vilket väldigt få team tillämpar. Vi har inte underlag för att veta hur det går i skolan för dessa barn som slutar i Skolfam innan färdig grundskola. Får de samma skolresultat som andra barn, eller har de fortsatta behov av Skolfam?

Ytterligare en utmaning är att Skolfam sedan 2016 upplever en vikande tillväxt i antal kommuner. Det är kort uttryckt fler kommuner som avvecklar än som startar upp Skolfam, vilket i längden leder till att en mindre andel av landets barn i familjehem får del av insatsen. Kunskapen om skälen till att man lägger ner framgångsrik verksamhet är tyvärr begränsad och anekdotisk. Mindre kommuner beskriver ofta kortsiktiga ekonomiska besparingskrav som skäl. Större kommuner har angivit svårigheter att få främst skolans förvaltning att se behovet av investeringar i just familjehemsbarns skolresultat som sitt ansvar. Ingen har såvitt vi vet angivit bristande resultat eller vetenskapligt underlag som skäl till nedläggning. Svårigheten för små kommuner att etablera Skolfamteam är känd sedan många år tillbaka och den samverkan över kommungränser som gjorts i Bohuslän och Blekinge har inte blivit bestående. Tidigare år har svårigheter att rekrytera nyckelpersonal beskrivits som ett hinder i mindre kommuner som annars skulle vilja starta Skolfam. Här skulle nya organisationsformer och finansieringsmodeller behöva utarbetas.

”Positivt att två team har kombinerats till ett, bra att vara ett större team.”

– Skolfamteam

Skolfam framåt

Med utgångspunkt i de forskningsprojekt som genomförts de senaste åren och fortsätter genomföras, pågår en diskussion om hur Skolfam skulle kunna utvecklas. I det arbetet är även nätverket av kommuner en självklar part. Utvecklingen kan beskrivas i olika domäner:

Metodutveckling: Här diskuteras Skolfams arbetsgång, de kartläggningsinstrument och insatser som rekommenderas, vilka barn som bör omfattas av Skolfam, samt i vilken utsträckning andra aspekter än rent psykopedagogiska ska ingå i arbetet, exempelvis barnens hälsa.

Organisatorisk implementering: Här diskuteras hur Skolfam ska kunna nå fler barn i familjehem, hur teamen kan organiseras, bemannas och finansieras, hur barn i små eller resurssvaga kommuner skulle kunna få del av samma stöd, om och i så fall hur hälso- och sjukvården skulle kunna samverka eller integreras med arbetet för skolresultat, juridiska frågor med mera.

.....

”Vi önskar fortsatt samarbete med Skolfam. Vi önskar att Skolfam fanns i den egna kommunen, så fler elever som behöver kan få ta del av detta.”

– Skola

.....

Avslutning

Skolfam är efter 15 år i Sverige en etablerad arbetsmodell med syftet att stärka skolresultat för barn i familjehemsvård. Arbetet med att implementera modellen har åtföljts av utvärderingar med en så stark vetenskaplig metodik som varit forskningsetiskt möjlig, där resultaten har varit och fortsätter vara positiva.

Såväl utsagor från barn, familjehem, skolpersonal och socialtjänstens personal bekräftar att Skolfam bidrar till bättre skolresultat för barn som behöver det som allra mest. I statistiska mått är bilden densamma, där gruppens medelvärden i psykopedagogiska förutsättningar förbättras redan efter de två första åren. Även pilotstudier av hälsoekonomiska utfall (Bernfort & Lundqvist, 2014) visar positiva utfall av Skolfam som en samhällsekonomisk nytta. De årliga resultatenkäterna visar tydligt att de barn som får insatsen når behörighet till gymnasieskolan i betydligt högre grad än vad som är fallet för alla barn i familjehem i Sverige.

Skolfam är därmed ett verktyg för kommuner att leva upp till Skollagens krav på skolans kompensatoriska uppdrag och Socialtjänstlagens krav på trygghet, jämlikhet och aktivt deltagande i samhällslivet (SoL 1 kap §1). Skolfam är också ett verktyg för staten att leva upp till Barnkonventionens mål om barns lika värde, barnets bästa, rätt till liv, utveckling och utbildning.

Dock finns alltså utmaningar. Av de 7 100 barn i grundskoleålder som fick vård i familjehem någon gång under 2019, var färre än 11 % barn i Skolfam. Implementeringen har avstannat och i antal kommuner går den tillbaka, till att nu omfatta 20 av landets 290 kommuner. Här behövs vidare ansträngningar för att klarlägga faktorer som hämmar eller främjar implementeringen och en ambition om att fler barn i familjehem ska få de möjligheter som Skolfam kan ge. Att erbjuda barn i familjehem Skolfam är en investering här och nu i deras utveckling och för deras framtid och en vinst för hela samhället.

.....

”Äntligen
förstår
jag!”

- Högstadiellev om Skolfam

.....

Referenslista

Bernfort, L., & Lundqvist, M. (2014). Är insatsen SkolFam lönsam? Utvärdering av SkolFam2 i Norrköpings kommun.

Durbeej, N., & Hellner, C. (2017). Improving School Performance Among Swedish Foster Children: A Quasi Experimental Study Exploring Outcomes of the Skolfam Model. *Children and Youth Services Review*, 82, 466–476. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.10.014>

Jackson, S., & Martin, P. Y. (1998). Surviving the Care System: Education and Resilience. *Journal of Adolescence*, 21(5), 569–583. <https://doi.org/10.1006/jado.1998.0178>

Martin, P. Y., & Jackson, S. (2002). Educational Success for Children in Public Care: Advice From a Group of High Achievers. *Child and Family Social Work*, 7(2), 121–130. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2002.00240.x>

Skolverket. (2020). Slutbetyg i grundskolan 2020. <https://www.skolverket.se/getFile?file=7301>

Socialstyrelsen. (2016). Individ- och familjeomsorg. Lägesrapport 2016.

Socialstyrelsen. (2019). Öppna jämförelser 2019 - Placerade barns utbildning och hälsa. Öppna Jämförelser Socialtjänst. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/oppna-jamforelser/2019-11-6446.pdf>

Socialstyrelsen. (2020). Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2019.

Tideman, E., Vinnerljung, B., Hintze, K., & Aldenius Isaksson, A. (2011). Improving Foster Children's School Achievements: Promising Results from a Swedish Intensive Study. *Adoption & Fostering*, 35(1), 44–56. <https://doi.org/10.1177/030857591103500106>

Tordön, R., Vinnerljung, B., & Axelsson, U. (2014). Improving Foster Children's School Performance: A Replication of the Helsingborg Study. *Adoption and Fostering*, 38(1). <https://doi.org/10.1177/0308575913518003>

Tordön, R., Bladh, M., Svedin, C. G., & Sydsjö, G. (2020a). Challenging Intellectual, Behavioral and Educational Prerequisites for Interventions Aimed at School Aged Children in Foster Care. A Compilation of Swedish Test Results. *Children and Youth Services Review*, 108, 104598. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.104598>

Tordön, R., Bladh, M., Sydsjö, G., & Svedin, C. G. (2020b). Improved Intelligence, Literacy and Mathematic Skills Following School-Based Intervention for Children in Foster Care. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00718>

Skolfam 2020

En sammanställning av Skolfams resultat- och kvalitetsenkät för läsåret 2019/2020.

Skolfam är en förebyggande arbetsmodell som syftar till att öka förutsättningar för att gå ut grundskolan med behörighet till gymnasiet för barn i familjehems. I en årlig resultat- och kvalitetsenkät rapporterar Sveriges Skolfamteam om Skolfambarnens slutbetyg under det föregångna året. Teamen uppger även hur den lokala verksamheten är organiserad samt i vilket utsträckning barnens delaktighet tillgodoses. Rapporten utgörs av en introduktion till Skolfams arbetsmodell samt en sammanställning av årets resultat- och kvalitetsenkät.

Rikard Tordön på Stiftelsen Allmänna Barnhuset har sammanställt enkäten och författat rapporten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset – nationell samordnare för Skolfam

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stödja metod- och kunskapsutveckling med syfte att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer.

Vårt arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen, och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Vi ger bland annat anslag till barn och ungdomsforskning, driver egna utvecklingsprojekt, anordnar konferenser och seminarier samt ger ut böcker i aktuella frågor.

Läs mer om oss på www.allmannabarnhuset.se

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset